

Ю. Скороход, д-р політ. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ЛИВАН И АРАБСКАЯ ВЕСНА

Рассмотрена проблема способности системы конфессиональной демократии Ливана реагировать и адаптироваться к изменению в системе межарабских региональных отношений, вызванных революционными событиями Арабской весны, охватившими значительную часть Арабского Востока. Акцентировано внимание на том, что в условиях тесного переплетения интересов ливанских и неливанских политических актеров угрозы и вызовы, генерируемые на региональной арене, воспринимаются традиционными ливанскими политическими лидерами прежде всего как вызовы безопасности их субобщинам в пределах ливанского социума, а не как угрозы государству Ливан, что чревато возникновением острых кризисов внешнеполитической ориентации страны. Исследована позиция Ливана в международных организациях (Лиге арабских государств и ООН) в 2011-2012 годах относительно ливийского и сирийского конфликта, выявлены причины, которые обусловили различия в подходах к урегулированию этих конфликтов.

Ключевые слова: Арабская весна, Ливан, внешняя политика, конфессиональная система, сирийский конфликт, ООН, Лига арабских государств.

УДК 327.0(045)

Н. Сербіна, канд. істор. наук, доц.,
Ю. Цирфа, канд. політ. наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ГЕОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ КРАЇН: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Після проведення аналізу ключових наукових підходів до формування й розвитку геокультурного середовища існування окремих країн та регіонів визначено, що еволюція геокультури є однією з базових тенденцій розвитку сучасного світу. З'ясовано, що в основі геокультурних процесів лежить становлення загальнолюдських норм і цінностей, які закріплені у відповідних символічних системах. У більшості випадків геокультура породжується певною цивілізацією, проте може виходити за межі однієї цивілізаційної гілки, тому нині виокремлюється низка різновидів геокультури. Виявлено, що одним із найвагоміших напрямів загального геокультурного процесу є модернізація. Процес модернізації відбувається на тлі формування загальнопланетарної цивілізації, що базується на загальнолюдських цінностях. Однак ідеться про взаємодію національних культур, що є можливим лише за умови прийняття загальних культурних матриць. Зроблено висновок, що під час виокремлення геокультурного середовища існування й розвитку окремих країн і регіонів до уваги мають братися всі геокультурні підходи та напрями загального геокультурного процесу.

Ключові слова: геокультурне середовище, геокультура, глобалізація, модернізація, країна, регіон, суспільство.

На сучасному етапі стрімкого розвитку суспільства та цивілізації загалом постає проблема збереження культурних цінностей і звичаїв народів світу. Оскільки ж культура відображає не тільки зв'язок часів, а й сучасну національно-етнічну різноманітність і своєрідність світу, то цілком природно виникає питання про специфіку геокультурного середовища існування окремих акторів міжнародних відносин. Отже, визначення особливостей геокультурного середовища окремих країн і регіонів займає важливе місце в рамках сучасних наукових досліджень. Детальна характеристика геокультурного середовища окремих держав створює системне бачення людської культури взагалі, розкриває культурну самобутність цих акторів, виявляє взаємозв'язки та взаємовпливи їхніх культур та культур народів, що їх оточують. Відповідно суттєвим у рамках сучасної антропології міжнародних відносин постає виокремлення базових тенденцій розвитку сучасного світу, що притаманні глобальному цивілізаційному процесу в соціокультурній сфері, оскільки саме вони є основою для формування геокультурного середовища існування окремих країн та регіонів.

На думку більшості вчених, значна частина ХХ століття пройшла під знаком культурної поляризації, в основу якої було покладено геополітичне протистояння двох систем – капіталістичної та соціалістичної. Основний механізм реалізації цієї тенденції – поляризація й сегментація політичної та гео економічної карти світу, що супроводжувалися формуванням військово-політичних та економічних регіональних об'єднань (коаліцій, союзів) [6, с. 9]. На зламі століть дана тенденція змінилася культурною асиміляцією, яка не допускала існування жодної альтернативи "вестернізації" культурних цінностей, а тому більшого значення набув процес установлення загальнолюдських форм і правил у міжнародних відносинах [6, с. 9].

Надалі культурно-цивілізаційний розвиток людства доповнився тенденцією "культурної гібридизації", що підсилювалася процесами транскультурної конвергенції та формуванням транслокальних культур – культур діаспор на протидію традиційним культурам, що відзначаються локальністю та прагнуть до національно-державної ідентичності. Світ почав поступово перетворюватися на складну мозаїку транслокальних культур, що глибоко проникають одна в одну й утворюють нові культурні регіони, які мають мережеву структуру. Інтенсифікація комунікацій і міжкультурних взаємовпливів, розвиток інформаційних технологій почали сприяти подальшій диверсифікації розмаїття світу культур і протистояти поглинанню їх універсальною "глобальною культурою" [6, с. 9-10].

Хоча ХХ століття дало багато прикладів "культурної ізоляції" та "культурної самоізоляції" окремих країн, регіонів, військово-політичних організацій (створення "санітарних кордонів", установлення "залізної завіси" тощо). А джерелами ізоляціоністських тенденцій у ХХІ столітті стрімко стають культурний і релігійний фундаменталізм; екологічні, націоналістичні й расистські рухи; панування авторитарних і тоталітарних режимів, які, можливо, для утримання влади вдаватимуться до таких заходів, як соціокультурна автаркія, зменшення інформаційних і гуманітарних контактів, обмеження свободи пересування, введення жорсткої цензури тощо [6, с. 10].

В основі всіх згаданих геокультурних процесів лежить розвиток загальнолюдських норм і цінностей, що закріплені у відповідних символічних системах. Носіями геокультурних тенденцій передусім є наука й освіта, а також мас-медіа, що здатні в режимі реального часу тиражувати культурні зразки по всьому світу. Отже, І. Валлерстайн уводить термін "геокультура", під яким розуміє культурний спосіб організації світового просто-

ру з виділенням суспільних груп, що входять до цивілізаційного ядра сучасного світу, суспільств, що мають периферійне значення, і тих, що становлять напівпериферійну зону [4, с. 170–171]. За умов геокультурної побудови простору мова передусім іде про геополітику. Кожна цивілізація чи цивілізаційна спільнота мають власну геокультуру та притаманну лише їй техніку геокультурного проектування. Виходячи із зазначеного розуміння геокультури, її слід розглядати як форму геополітики, що базується на розрізненні культурно "своїх" та культурно "чужих" і, більш витончено, – на виділенні тих, хто входить до цивілізаційного ядра, тих, хто виключений із нього, і тих, хто перебуває в проміжній зоні. Отже, справедливим є твердження про те, що геополітична думка базується на складному маніпулюванні геокультурними критеріями.

Перед проведенням аналізу геокультурних форм та сучасних тенденцій їх розвитку потрібно здійснити кількісний аналіз геокультури. Так, Ф. Бродель наголошує, що цивілізація не є тотожною світовому порядку, тому у світі існує кілька цивілізацій [3, с. 65]. Він виходить із того, що будь-яка спільнота, яка колись була відокремленою геоекономікою, навіть інтегрувавшись до більш місткого геоекономічного простору, зберігає потенціал особливої цивілізації та відокремленої самосвідомості. І. Валлерстайн, заперечуючи Ф. Броделя, зазначає, що у світі існує стільки цивілізацій, скільки світових економік, тобто одна, тому геокультура – також одна, планетарна, у той час як минуле народу не впливає на його сучасне положення у світовій системі [4, с. 74–75]. Немоżliво обійти увагою той факт, що зараз на Заході відбувається свого роду конкурс на геокультуру, що панує в рамках світового порядку. Як виникає конкретна геокультура? У більшості випадків геокультура породжується певною цивілізацією. У деяких окремих випадках геокультура може виходити за рамки однієї цивілізаційної гілки. У такому разі певна геокультура може бути запропонована людству як ідеальна культурна модель. У даному контексті слід розглянути геокультури девелопменталізму, вестернізації, постмодерн, глобалізації тощо.

Сучасний стан наукового знання дозволяє вести мову про поліваріантність та альтернативність будь-яких нових тенденцій модерного життя. Саме в рамках такого підходу слід розглядати сучасний стан геокультури у трактуванні глобалізації. Безперечним є той факт, що домінуючу позицію у глобалізаційних процесах займає Захід, який намагається повернути світ на шлях вестернізації. Досвід показує, що накидання західного шляху розвитку в багатьох випадках є контрпродуктивним, позаяк не враховує історичних обставин становлення того чи іншого етносу. Наприклад, ускладнення процесу новітньої вестернізації в пострадянських країнах пов'язане з тим, що після більшовистських чисток радянської доби національні культури були значно послаблені, отже, для їх повернення в русло вестернізації потрібен час і політична воля національних еліт новопосталих країн. При цьому слід урахувати й те, що Захід став менш відкритим та менш моралістичним. У певних випадках він заявляє про себе як про геополітичного суб'єкта, який ставить увесь інший світ перед жорсткою дилемою: або так, або ніяк. Але саме західний світ породив для всього людства мрію про справедливий світопорядок, що базується на рівноправному партнерстві. Відповідно наразі існує певна суперечність, яка позначилася виразними антизахідними тенденціями на початку XXI століття.

Вестернізація є частиною більш загального геокультурного процесу, який у науковій літературі отримав назву "модернізація". З'явившись у середині XX століття, теорія модернізації базується на понятті соціального прогресу, оскільки спирається на думку, що будь-яке суспільство, у яку історичну епоху воно не існувало б і в якому регіоні не знаходилося б, залучене до єдиного, універсального процесу еволюції людської спільноти від дикої зграї до цивілізації. Прогрес науки і техніки об'єднується у всесвітньому економічному процвітанні та розв'язанні всіх соціальних проблем. Культурна своєрідність кожної окремої країни втрачає актуальність та відходить на другий план, дозволяючи вийти на перший план технократичним характеристикам [7, с. 118–121]. Отже, термін "модернізація" слід розуміти як революційний перехід від доіндустріального стану до індустріального, або капіталістичного, суспільства, що відбувається шляхом комплексних реформ упорядкованого проміжку часу. Процес модернізації охоплює кардинальні зміни соціальних інститутів, а також спосіб життя людей у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Хоча термін "модернізація" не слід застосовувати до всіх етапів соціального прогресу, вважаючи його характерним для модерного етапу розвитку людства. Оскільки відлік сучасного періоду історії починають від моменту зародження капіталізму, то модернізацію розглядають саме у форматі цінностей зазначеної історичної епохи, серед яких можна виокремити раціоналізм, урбанізацію, індустріалізацію тощо. Лідери геокультурної модернізації – США та Західна Європа – цілковито пристосувалися до них і досягли успіху в економічній сфері. Модернізація вказує шлях долучення до світового співтовариства у вигляді капіталістичної економічної системи. Слід розрізнити два різновиди модернізації: органічну та неорганічну. Аналізуючи їх, необхідно констатувати той факт, що органічна модернізація є результатом власного розвитку держави і підготовлена попередньою еволюцією, а неорганічна – це відповідь на виклик розвинутих країн і є "розвитком, що наздоганяє". Прикладом можуть служити держави, які внаслідок тих чи інших геокультурних або геополітичних обставин "загальмували" свій розвиток. Можна згадати реформаторську політику Петра I у Російській імперії, політику індустріалізації Й. Сталіна, політику "Перебудови" у СРСР тощо.

У цьому ключі культурна модернізація суспільства передбачає, насамперед, перетворення його (суспільства) культури на індустріальне висококультурне суспільство. Модернізація культурної галузі включає секуляризацію освіти, наявність ідейного та релігійного плюралізму та зростання освітнього рівня населення. Однією зі складових соціокультурної модернізації є розвиток засобів масової комунікації та поява масової культури, а також залучення населення до культурної спадщини минулого. Процес модернізації відбувається на тлі формування загальнопланетарної цивілізації, що базується на загальнолюдських цінностях, в основу яких покладено уявлення про світову цілісність формування загальнопланетарної цивілізації, яка включає прийняття представниками різних національних культур системи загальнолюдських ідеалів, що постає у формі процесу глобалізації в сучасній культурі. Але не слід сприймати культурну глобалізацію як уніфікацію, тобто зведення всього культурного розмаїття до єдиного культурного зразка. Мова йде про взаємодію національних культур, що є можливим лише за умови прийняття загальних культурних матриць.

Формування загальнолюдської культури та поширення культурної глобалізації сприяє підвищенню кількості та інтенсивності міжнародних зв'язків – політичних, економічних, комунікаційних і, нарешті, культурних. Культурне явище, яке виникає в одному регіоні або життєвій сфері, швидко поширюється у світі та відбивається на характері розвитку різних галузей суспільного життя. Тенденції культурної глобалізації реалізуються тоді, коли будь-яка соціальна група виявляє бажання прийняти елементи загальнолюдської культури, що є відповідними до її рівня розвитку та можливостей. Зазначений процес геокультурної глобалізації є явищем досить складним і суперечливим. Теорії модернізації нині розглядають модернізацію як складний глобальний процес, який відбувається в усіх значних сферах життєдіяльності людини і суспільства в цілому. Наразі розрізняють технологічну, функціональну та глобальну модернізацію, а предметом дослідження є різні інтерпретації стадій модернізації в окремих країнах.

У сенсі формування геокультурного середовища розвитку акторів міжнародних відносин вагомими є окремі концепції модернізації, серед яких чільне місце посідає девелопменталізм, який виступає обґрунтуванням перетворення малорозвинутих країн на капіталістичні держави з досить високим рівнем розвитку [5, с. 69]. Девелопменталізм став одним із напрямів політичного аналізу, який досліджує вивчення політичної динаміки і процесів переходу до нових форм суспільного устрою в окремих країнах (переважно тих, що розвиваються). Зазначеній теорії модернізації належить особлива роль у розвитку досліджень політичних режимів в умовах глобалізації.

Культурна глобалізація може вважатися багатоаспектним процесом, що вплинув на відносини між релігіями й етносами, традиційні й сучасні цінності, різні культурні орієнтації, стилі життя та смаки у споживанні. Усе більшою мірою цей процес зазнає впливу новітніх інформаційних та комунікаційних технологій. Відповідно до загальної вихідної "теорема", що застосовується для аналізу різномірних аспектів глобалізації, "матеріальні взаємини локалізуються, політичні інтернаціоналізуються, символічні – глобалізуються" [1, с. 56]. Ідеально-типовим зразком культурної глобалізації у духовній сфері може вважатися релігійне розмаїття поза територіальною приналежністю; в етнічній – космополітизм і розмаїття поза територіальною приналежністю; в економічній – споживання трафаретної і репродукованої продукції; в інформаційно-комунікативній – глобальне поширення інформації. Західні вчені переконані, що, попри прискорення процесу глобалізації, навіть у Європі національні культури залишаються набагато могутнішими чинниками, аніж вважають теоретики постмодерну.

Зокрема, Н. Стівенсон пропонує використовувати поняття "культурного громадянства". На відміну від національного громадянства, передбаченого державним законодавством, культурне громадянство підтримується завдяки системі масових комунікацій у національному масштабі. Ця підтримка визначається ставленням до культурного космополітизму, специфікою нормативно-правового регулювання в теле- та кіноіндустрії, особливостями громадянського суспільства тієї чи іншої держави [9, с. 41].

Культура, на думку Ж. Бодріяра, перестала бути прив'язаною до певного місця й, водночас, у кожному окремому місці перестала представляти певну цілісність. Культура стала фрагментарною, розпавшись на культури окремих спільнот, свого роду культурні діаспори, що

відрізняються смаком, звичками й віруваннями, не пов'язаними з яким-небудь раціональним контекстом. Діаспори розкидані по всьому західному світу. Замість збільшення доступу до елітарної культури відбувається зростання комерціалізації, іронії та гри. Залучення маргіналізованих груп зумовлює переструктурування всього поля домінуючої культури [2, с. 96]. Тому головним питанням сьогодення, як вважають глобалісти, є пошук способів підтримки цілісності плюралістичної суспільної сфери на локальному і глобальному рівнях. Це завдання розв'язується наразі в умовах існування національної держави, інструментального розуму й ринкових відносин у суспільстві споживання, що базується на індивідуальному споживанні й гедонізмі, які руйнують екосистеми, спричинюють забруднення планети тощо.

Культурне громадянство сьогодні формується з урахуванням таких чинників:

- 1) глобалізація в західному суспільстві породжує все більш космополітичну культуру;
- 2) по-справжньому космополітична культура може сформуватися тільки за умови реформування національних культур;
- 3) у сучасну епоху не має припинятися пошук складових колективної та індивідуальної ідентичності;
- 4) зріла ідентичність може виникнути тільки на основі осмисленого ставлення суб'єкта до історії, природи, інших явищ і подій.

Культурне громадянство має стати свого роду "освіченою демократією участі". Тому Т. Маршалл виділяє чотири виміри громадянства, кожен з яких від початку мав специфічне національне й інструментальне значення: цивільні права (правотворчість); політичні права (право брати участь у демократичних виборах і свобода асоціацій та об'єднань); соціальні права (надання допомоги бідним, охорона здоров'я, гарантії соціального захисту безробітним); культурні права й обов'язки та пов'язане з ними поняття культурного громадянства (право на інформацію, освіту, комунікацію, критику) [8, с. 57–59].

У даному контексті глобалізацію слід розглядати як процес інтеграції різних культур в єдину ринкову логіку, причому видозмінені культури є одночасно і результатом глобалізації, і умовою її подальшого розвитку. У процесі глобалізації виникає певна однорідність соціально-економічних умов і водночас спостерігається зростання індивідуалізму. Глобалізація – це процес, метою якого є формування нового виду людини – так званого *homo economicus*, – діяльність якої підпорядковуватиметься інтересам грошового нагромадження. "Розважлива раціональність" розчиняє всі колишні цінності в ринковій вартості. У процесі глобалізації відбувається заміщення основних моральних цінностей людства цінністю ефективності. В основі цієї раціональності лежить утилітаристська мораль, формула якої звучить так: "Морально те, що дає найбільшу вигоду".

Глобальна політика зводиться, таким чином, до правил, необхідних для успішного ринкового обміну: права захищеність, свобода обміну, виконання взятих на себе зобов'язань. Процес глобалізації є результатом компромісів, які підривають моральні засади суспільства та становлять загрозу для ідентичності особистості. Нове розуміння справедливості, істини, індивідуалізму – моральних засад, розвою яких сприяє глобалізація та утилітаристська мораль, – підриває ідею справедливості в людських стосунках. Глобалізація по-новому розв'язує проблему істинності й об'єктивності оцінок. Глобальна "перебудова", названа "глобалізацією", не є наслідком свідомого вибору, зробленого кимось із політичних ліде-

рів. Це – результат структурних змін капіталізму, втілених у діяльності великої кількості людей, корпоративних організацій і держав, що, зрештою, породжує нові відносини й моделі поведінки. Економічна глобалізація неминує впливає на політичну, соціальну та культурну практику держав. Однак новий порядок досі нестабільний. Корені нестабільності криються в діалектичному співвідношенні двох основних принципів – принципу взаємозалежності й територіального принципу.

Отже, можемо стверджувати, що геокультура як явище зародилася давно, але її буття не мало загального характеру, оскільки її носіями були окремі видатні особистості, наприклад філософи або воєначальники (Олександр Македонський, Гай Юлій Цезар, Наполеон тощо). Аналіз наукових підходів до трактування геокультури доводить, що вона має смислові, ціннісні, психологічні, соціальні, політологічні характеристики, які подають її у просторово-часовому вимірі. Посилення проявів цього феномену спостерігається в часі завдяки значному зростанню просторового континууму протягом усього історичного розвитку людства, а з наростанням нині глобалізаційних тенденцій слід очікувати агресивного прояву його психологічних наслідків. Відповідно під час виокремлення геокультурного середовища існування й розвитку окремих країн і регіонів до уваги мають братися всі перелічені підходи, оскільки тільки інтегроване знання про нього може з достатньо високим ступенем вірогідності пояснити сутність геополітики як продукту функціонування геокультури і сприяти науковому прогнозуванню та подальшому розвитку світової спільноти. Глобалізація – це складний процес, що поєднує інтерпретацію тотожностей і відмінностей універсалізму та партикуляризму. Вона задає глобальні межі,

у яких цивілізації, регіони, національні держави, корінні народи, позбавлені державності, конституують свою історію й ідентичність. Відповідно вона суттєво впливає на становлення геокультурного середовища як однієї з умов модерного розвитку держав та вибудовування зовнішньополітичних ідентичностей цих акторів міжнародних відносин із боку їхніх соціумів.

Список використаних джерел:

1. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / У. Бек; пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; общ. ред. и послесл. А. Филиппова. – М.: Прогресс-Традиция, 2001.
2. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляции / Ж. Бодрийяр; пер. с фр. О. А. Печенкина. – Тула: Тульский полиграфист, 2013.
3. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV–XVIII вв. / Ф. Бродель; пер. с фр. – М.: Прогресс, 1992. – Т. 3: Время мира.
4. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн; пер. с англ. П. М. Кудюкина; под общ. ред. Б. Ю. Кагарлицкого. – СПб.: Изд-во "Университетская книга", 2001.
5. Ерасов Б. Одномерная логика российских модернизаторов / Б. Ерасов // Общественные науки и современность. – 1995. – Вып. 2. – С. 68-78.
6. Малиновский П. В. Глобализация как цивилизационный процесс / П. В. Малиновский // Россия и современный мир. – 2001. – № 2 (31). – С. 5-30.
7. Hegemony / Counter-Hegemony: Imagining a New, Post-Nation-State Cartography of Culture in an Age of Globalization / K. Archer, M. M. Bosman, M. M. Amen, E. Schmidt; In K. Archer, M. M. Bosman, M. M. Amen, E. Schmidt (eds.) // Cultures of Globalization: Coherence, Hybridity, Contestation. – New York: Routledge, 2013. – P. 115-136.
8. Marshall T. Citizenship and Social Class / T. Marshall. – London: Pluto Press, 1991.
9. Stevenson N. Globalization, National Cultures and Cultural Citizenship / N. Stevenson // Sociological Quarterly. – 1997. – Vol. 38, № 1. – P. 41-66.

Надійшла до редколегії 21.12.19

N. Serbina, Ph.D. (Historical Science), Associate Prof.,
Iu. Tsyryfa, Ph.D. (Political Science), Assist. Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FORMATION OF GEOCULTURAL ENVIRONMENT OF COUNTRIES: MODERN TRENDS

Having analyzed the key scientific approaches to the formation and development of the geocultural environment of individual countries and regions, the evolution of geoculture is determined to be one of the basic trends of development of the modern world. Construction of universal norms and values which are enshrined in the appropriate symbolic systems is determined to form the basis for geocultural processes. In most cases, geoculture is generated by a particular civilization, but it can go beyond one civilizational branch. Therefore, a number of varieties of geoculture are being distinguished nowadays. Modernization is found to be one of the most important directions of the general geocultural process. The process of modernization takes place against a background of formation of the planetary civilization based on universal values. But we mean the interaction of national cultures which is only possible if common cultural matrices are adopted. As a result, it is concluded that all geocultural approaches to and directions of the general geocultural process should be taken into account while distinguishing the geocultural environment of individual countries and regions.

Keywords: geocultural environment, geoculture, globalization, modernization, country, region, society.

Н. Сербина, канд. ист. наук, доц.
Ю. Цырфа, канд. полит. наук,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ГЕОКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЫ РАЗВИТИЯ СТРАН: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

После проведения анализа ключевых научных подходов к формированию и развитию геокультурной среды существования отдельных стран и регионов определено, что эволюция геокультуры является одной из базовых тенденций развития современного мира. Выяснено, что в основе геокультурных процессов лежит становление общечеловеческих норм и ценностей, которые закреплены в соответствующих символических системах. В большинстве случаев геокультура порождается определенной цивилизацией, однако может выходить за рамки одной цивилизационной ветви, поэтому сейчас выделяется ряд разновидностей геокультуры. Выявлено, что одним из главных направлений общего геокультурного процесса является модернизация. Процесс модернизации происходит на фоне формирования общепланетарной цивилизации, основанной на общечеловеческих ценностях. Но речь идет о взаимодействии национальных культур, которое возможно лишь при условии принятия общих культурных матриц. Сделан вывод, что во время выделения геокультурной среды существования и развития отдельных стран и регионов во внимание должны приниматься все геокультурные подходы и направления общего геокультурного процесса.

Ключевые слова: геокультурная среда, геокультура, глобализация, модернизация, страна, регион, общество.